

İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde internet bağımlılığı: Çanakkale örnekleme

Internet addiction among eighth grade students: Çanakkale sample

Yusuf Haydar Ertekin¹, Hülya Ertekin², Ayşegül Uludağ³, Murat Tekin⁴

Özet

Amaç: İnternetin yaygın ve etkili kullanımı, özellikle çocuklar ve gençler olmak üzere tüm toplumu etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı ergenliğin başlangıç dönemlerinde yer alan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığını araştırmak ve gelir düzeyi ile ilişkisini saptamaktır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmamız kesitsel-tanımlayıcı desende bir çalışma olup evrenini Çanakkale il merkezinde bulunan 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. İnternet bağımlılığını tespit etmek amacıyla Young'ın geliştirdiği İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmaya %47,0'si (s = 120) kız, %53,0'ü (s = 137) erkek olmak üzere toplam 257 öğrenci alındı. Erkek öğrencilerin ölçek puan ortalaması 29,3 ± 20,0, kız öğrencilerin ise 26,5 ± 17,0 olup aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildi (p>0,05). İnternet bağımlı öğrenci sıklığı %0,8 (s = 2) idi ve her iki bağımlı öğrenci de yüksek gelir düzeyli ailelerin çocuklarının okuduğu okulda eğitim görmekteydi. Olası internet bağımlılığı erkek öğrencilerde kızlardan daha fazlaydı ancak istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktu (p>0,05). Gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının okuduğu okullarda; düşük olan okula göre internet bağımlı ya da olası bağımlı olan öğrenci sayısı anlamlı olarak daha yüksekti (p = 0,018).

Sonuç: Çalışmamıza katılan ilköğretim düzeyindeki adolesan öğrencilerde internet bağımlılığı oldukça düşüktür. Olası internet bağımlılığında erkek cinsiyet ve yüksek gelir düzeyi etkili gibi görünmektedir.

Anahtar sözcükler: Adolesan, internet bağımlılığı, kesitsel çalışmalar

Summary

Objective: The persuasive and influential presence of internet has affected the whole society, especially children and adolescents. This study aimed to define internet addiction prevalence and its relation with income level among the 8th grade elementary school students who were in early adolescence years.

Methods: A cross-sectional, descriptive study was planned among the 8th grade elementary school students. The Internet Addiction Scale, which was originally developed by Young, was used for determining the internet addiction level.

Results: One hundred twenty (47.0%) girls and 137 (53.0%) boys, a total of 257 students were enrolled to the study. Mean score of test was 29.3 ± 20.0 in boys and 26.5 ± 17.0 in girls and there was no statistically significant difference (p>0.05). Prevalence of internet addiction was 0.8% (n=2) and they were from the schools with children from high income level families. Boys were more likely to be an internet addict than girls but there was no significant difference (p > 0.05). Schools with children from high income level families had significantly higher number of internet addicts or likely addict students than the low income level schools (p = 0.018).

Conclusion: The internet addiction among adolescent students participating to the study from the elementary schools is rather low. Male sex and high level income seem to be effective in identifying the likely internet addict students.

Key words: Adolescents, internet addiction, cross-sectional studies.

- 1) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Yrd. Doç. Dr., Çanakkale, Türkiye
- 2) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Yrd. Doç. Dr., Çanakkale, Türkiye
- 3) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Yrd. Doç. Dr., Çanakkale, Türkiye
- 4) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Yrd. Doç. Dr., Çanakkale, Türkiye

Giriş

İnternet hayatımızın birçok alanında kullandığımız önemli bir iletişim ve bilgi paylaşım alanıdır.^[1] Son yıllarda dünyada ve ülkemizde internet kullanımı giderek artmaktadır. Dünyada 3,36 milyar kişi internet kullanmakta, her yıl bu oran %18 oranında artmaktadır. Türkiye oranlarına bakıldığında ise nüfusun %59,6'sının internet kullanıcısı olduğu görülmektedir.^[2]

İnternetin hayatımızda yarattığı olumlu etkilerinin yanı sıra bir takım olumsuzluklar da söz konusudur. Bu olumsuzluklar arasında internet bağımlılığı en önemli yeri almaktadır. İnternet bağımlılığı kavramı ilk kez 1990'lı yıllarda ortaya konulan bir terimdir. Halen internet bağımlılığı kavramı yoğun tartışmalara yol açmakta, internet bağımlılığı dışında çeşitli kavramlar kullanılmaktadır. Bu kavramlar bilgisayar bağımlılığı, siber bağımlılık, patolojik internet kullanımı, sorunlu internet kullanımı, kompulsif internet kullanımı gibi pek çok terimi içermektedir.^[3] Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı'nda (DSM-V) internet bağımlılığı bir hastalık olarak tanımlanmamaktadır.^[4] Ancak çoğu kez zaman kavramını yitirecek ya da temel görevlerini ihmal edecek şekilde aşırı internet kullanımı; kızgınlık, gerginliği de içeren yoksunluk belirtileri, tolerans gelişimi ve yalan söyleme, sosyal geri çekilme gibi durumları içeren negatif yansımaların bir arada olması sebebiyle internet bağımlılığı olarak tanımlanmaktadır.^[5] İnternet bağımlılığının, kişinin hayatında önemli düzeyde olumsuz etki ve sonuçlar doğurduğu, internetin normalden fazla kullanılması sebebiyle psikolojik ve fizyolojik problemler oluşturabileceği düşünülmektedir.^[6]

İnternetin yaygınlaşması ile birlikte çocuk ve ergenlerin internete ulaşımı kolaylaşmakta ve bu yaş grubunda internet kullanımı artış göstermektedir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çocukların okul ve ev dışında sosyal ortamların kısıtlı olması, internet kullanımlarını arttırmaktadır.^[7] Çocuk ve ergenlerin interneti ders çalışma, müzik dinleme, oyun oynama ve sosyal iletişim ağlarından yararlanma amaçlı kullandıkları bilinmektedir. Özellikle çocuk ve ergenler internet bağımlılığı açısından risk grubu olarak görülmektedir. Özellikle ergenlerin aşırı internet kullanımının okul, aile ve sosyal yaşamlarını ciddi düzeyde olumsuz yönde etkileyebileceği gösterilmiştir.^[8]

İnternet bağımlılığıyla ilgili çalışmalarda çoğun-

lukla lise ve üniversite çağındaki gençler incelendiğinden çalışmamızda ergenlik döneminin başlangıç dönemlerinde yer alan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerini internet bağımlılığı açısından araştırmayı amaçladık. Bununla beraber, internet ortamına genel anlamda maddi bir bedel karşılığında ulaşılabilmesi sebebiyle gelir düzeyinin internet bağımlılığıyla ilişkili olabilecek bir faktör olarak etkisini araştırmayı planladık.

Gereç ve Yöntem

Çalışmamız Aralık 2013 tarihinde yapılan kesitsel-tanımlayıcı desende bir çalışmadır. Çalışma evrenini Çanakkale il merkezinde 2126 öğrencisi bulunan 11 ortaöğretim okulundaki 8. sınıf öğrencileri oluşturdu. Evreni bilinen durumlarda örneklem büyüklüğü belirleme formülü kullanılarak örneklem büyüklüğü 241 olarak hesaplandı. Şehir merkezinde düşük, orta ve yüksek gelir düzeyli vatandaşların yaşadığı bölgelerden olmak üzere üç okul rastgele seçildi. Seçilen üç okuldaki tüm 8. sınıflar, bu sınıflardaki tüm öğrenciler çalışmaya davet edildi.

Çanakkale Valiliği ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulundan onam alındı. İzinler alındıktan sonra çalışma ekibi çalışma yapılacak okulun idari personeli ile iletişime geçti, yapılmak istenen çalışmanın amacı anlatıldı. Çalışmaya sadece velilerinin ve kendilerinin onamı olan öğrenciler dâhil edildi. Öğrencilere sınıflarında çalışmanın amacı açıklandı, isim beyan etmeden ölçeği 8-10 dakika kadar sürede doldurmaları istendi.

Çalışmada internet bağımlılığını değerlendirmek amacıyla, Young'ın (1998)^[9] geliştirdiği ve Bayraktar (2001)^[10] tarafından Türkçeye uyarlanmış ve geçerlik/güvenirlilik analizi yapılmış 20 sorudan oluşan İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ) kullanıldı. Bu ölçek Likert tipi bir ölçek olup katılımcılardan her bir madde için "Hiçbir zaman" ve "Her zaman" aralığındaki seçeneklerden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4 ve 5 puanları verilmektedir. Toplam 80-100 arasında puan alanlar "bağımlı", 50-79 arası puan alanlar "olası bağımlı" ve 49 ve altında puan alanlar "bağımlı olmayan" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalara göre; "bağımlı olmayan" orta düzeyde bir kullanıcı ve bir nebze uzun sörf yapmakla beraber kontrol edebilir olmayı, "olası bağımlı" internetten ötürü sıklıkla sorun yaşamayı ve yaşamında internetin yaygın etkisini hissetmeyi ve "bağımlı" ise internet kullanımının yaşamında önemli sorunlara yol açmasını ve hemen ele alınması

gerekliliğini ifade etmektedir. Ölçekten alınan toplam puan yükseldikçe bağımlılık riski artmaktadır.

İstatiksel analiz

Çalışmanın verileri SPSS 19,0 kullanılarak değerlendirildi. Çalışmada ortalama, standart sapma ve sıklık gibi tanımlayıcı istatistikler ile Mann Whitney U ve ki-kare önemlilik testleri kullanıldı. $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

Bulgular

Çalışmamıza katılan toplam 257 öğrencinin 120'si (%47,0) kız, 137'si (%53,0) erkek ve yaş ortalaması ise $13,5 \pm 0,3$ yıl idi. Tüm öğrencilerin İBÖ puan ortalaması $27,9 \pm 19,0$ olarak bulundu. Erkek öğrencilerle ($29,3 \pm 20,0$) kız öğrencilerin ($26,5 \pm 17,0$) İBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktu ($p > 0,05$). Bağımlılık grupları bakımından da cinsiyete göre anlamlı bir fark saptanmadı ($p > 0,05$). Öğrencilerin cinsiyetlerine göre İBÖ puanları ve internet bağımlılık düzeyleri **Tablo 1**'de verilmiştir.

Okul bölgelerinin gelir düzeyine göre de öğrencilerin internet bağımlılık durumları değerlendirildi. Buna göre düşük, orta ve yüksek gelir düzeyindeki öğrencilerin bağımlılık durumları (bağımlı olmayan, olası bağımlı ve bağımlı) istatistiksel olarak anlamlı ölçüde farklılık göstermekteydi ($\chi^2= 9,710$; $p= 0,046$). İki bağımlı öğrencinin ikisi de yüksek gelir düzeyindeki okulda saptandı. "Olası bağımlı" ve

"bağımlı" gruplar birleştirilerek yinelenen analizde, gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler arasındaki bağımlı ve olası bağımlı öğrenci sayısı, düşük olan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı ölçüde daha yüksekti ($p=0,018$). Gelir düzeyi orta olan öğrencilerle diğerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildi ($p > 0,05$). Okul bölgesinde yaşayanların gelir düzeyine göre öğrencilerin bağımlılık durumlarının dağılımı **Tablo 2**'de verilmiştir.

Tartışma

Bu çalışma adolesan dönemdeki ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığını araştırması açısından oldukça önemlidir. Çalışmamızda öğrencilerin çok azında (%0,8) bağımlılık tespit edilmiştir. Ergenlerin internet bağımlılığının araştırıldığı yurtdışı çalışmalarda %1-13 arasında değerler saptanmışken,^[11-14] ülkemizde yapılan çalışmalarda %1,1-1,8 arasında değerler bulunmuştur.^[15-17] Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuç ülkemizdeki çalışmalarla kısmen benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda daha küçük yaşta, ergenliğin başlangıç döneminde bulunan öğrencilerin değerlendirilmiş olması elde ettiğimiz sonucun biraz daha düşük olması durumunu açıklayabilir.

Çalışmamızda internet bağımlılığı bakımından cinsiyete göre bir fark saptanmamıştır. Yapılan çalışmaların bir kısmında erkeklerin daha yüksek düzeyde internet bağımlısı olduğu gösterilmişken,^[19-24] bazı çalışmalarda cinsiyetler arası fark bildirilme-

Tablo 1. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre İBÖ* puanları ve internet bağımlılık düzeyleri

	Erkek (s= 137)	Kadın (s= 120)	Toplam (s=257)	p
Yaş (Ortalama \pm SS*)	13,5 \pm 0,3	13,4 \pm 0,3	13,5 \pm 0,3	> 0,05
İBÖ* puanı (Ortalama \pm SS)	29,3 \pm 20,0	26,5 \pm 17,0	27,9 \pm 19,0	
Bağımlılık düzeyi	% (s)	% (s)	% (s)	p
Bağımlı değil	82,5 (113)	90,8 (109)	86,4 (222)	> 0,05
Olası bağımlı	16,8 (23)	8,3 (10)	12,8 (33)	
Bağımlı	0,7 (1)	0,8 (1)	0,7 (2)	
* İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği; SS: Standart Sapma				

mektedir.^[24,25] Farklı sonuçlar araştırmalarda farklı yöntemler kullanılmasından, farklı sosyal grupların çalışmaya alınmış olmasından kaynaklanmış olabilir. Ancak genel olarak diğer bağımlılıklar da göz önünde bulundurulduğunda erkek cinsiyetin bağımlılık bakımından daha riskli olduğu bilinmektedir.^[26,27]

Çalışmamızda olası bağımlılık durumları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı düzeye ulaşmasa da erkek öğrencilerin kızlardan daha riskli durumda oldukları görülmektedir. Bu sonuç olası bağımlı gruptaki öğrencilerin gelecekte bağımlı grupta yer alma ihtimalini ortaya çıkarmakta, bu grupta yer alan öğrenciler için önlemler alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda elde edilen önemli sonuçlardan biri de gelir düzeyi yüksek olan okuldaki olası bağımlı ya da bağımlı olan öğrenci sayısının düşük gelir düzeyli okula göre anlamlı yüksek olmasıydı. Ekonomik durumun internet kullanımını etkilediği, gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının daha çok internet kullandığı gösterilmiştir;^[28] çalışmamız bu bilgiyi destekler niteliktedir.

Çalışmamızın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Bu kısıtlılıklar; okulların gelir düzeyinin okul aile birliği denetleme kurulu raporlarına göre sınıflandırılması, daha büyük bir örnekleme ulaşılamamış olması, sosyodemografik verilerin yetersiz olması, internet kullanımını etkileyebilecek farklı belirteçlerin değerlendirilmemiş olması ve sadece 8. sınıf öğrencilerinin çalışmaya alınmış olması şeklinde sıralanabilir.

Adolesan yaş grubunda cinsiyet ve gelir düzeyiyle ilişkili internet bağımlılığını değerlendirdiğimiz çalışmamızda aile etkisinin bilinmemesi bu faktöre ışık tutacak ileri araştırmaların gerekliliğine işaret etmektedir.

Gelecekte ülkemiz için yapılacak çok merkezli, çok sayıda öğrenciyi kapsayan, internet bağımlılığı durumunu etkileyen birçok faktörü inceleyen çalışmaların yapılması, internet bağımlılığına yönelik geliştirilecek yeni tanı ve tedavi imkânları geliştirilmesine yardımcı olabilir; ayrıca bu bağımlılığı önleme konusunda tedbirler alınmasına katkı sağlayabilir.

Tablo 1. Okul bölgesinde yaşayanların gelir düzeyine göre öğrencilerin bağımlılık durumlarının dağılımı

Okul	Gelir düzeyi	Bağımlılık düzeyi			Toplam		p
		Bağımlı değil s (%)	Olası bağımlı s (%)	Bağımlı s (%)	s (%)	χ^{2*}	
1	Düşük	95 (92,2)	8 (7,8)**	0 (0)	103 (40,1)	9,710	0,046
2	Orta	61 (87,1)	9 (12,9)	0 (0)	70 (27,2)		
3	Yüksek	66 (78,6)	16 (19,0)**	2 (2,4)	84 (32,7)		
Total		222 (86,4)	33 (12,8)	2 (0,8)	257 (100)		

*Ki-kare testi değeri; **p < 0,05

Kaynaklar

1. Chou C, Condrón L, Belland JC. A review of the research on internet addiction. *Educ Psychol Rev* 2005; 17: 363-88.
2. Internet World Stats. Usage and Population Statistics. <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>. adresinden 7 Ocak 2016 tarihinde erişilmiştir.
3. Senormancı O, Konkan R, Sungur MZ. Internet addiction and its cognitive behavioral therapy. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2010; 11(3): 261-8.
4. Cooper, R. Diagnosing the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Fifth Edition. London: Karnac Books, 2014; 6.
5. Ceyhan E. A risk factor for adolescent mental health: Internet Addiction. *Turk J Child Adolesc Ment Health* 2008; 15(2): 109-16.
6. Uneri OS, Tanidir C. Evaluation of internet addiction in a group of high school students: a cross-sectional study. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi* 2011; 24(4): 265-72.
7. Muslu GK, Bolisik B. Internet usage among children and young people. *TAF Prev Med Bull* 2009; 8(5): 445-50.
8. Cao F, Su L. Internet addiction among Chinese adolescents: prevalence and psychological features. *Child Care Health Dev* 2007; 33(3): 275-81.
9. Young, K. S. Caught in the net: how to recognize the signs of internet addiction - and a winning strategy for recovery. New York, Wiley, 1998.
10. Bayraktar F. İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü; yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2001. http://library.ege.edu.tr/search-S0*tur?/abayraktar/abayraktar/1%2C58%2C137%2CB/frameset&FF=abayraktar+fatih&1%2C1%2C. adresinden 4 Mart 2016 tarihinde erişilmiştir.
11. Bakken IJ, Wenzel HG, Gøtestam KG, Johansson A, Øren A. Internet addiction among Norwegian adults: a stratified probability sample study. *Scand J Rehabil Med* 2009; 50: 121-7.
12. Demetrovics Z, Szeredi B, Rózsa S. The three-factor model of internet addiction: the development of the problematic internet use questionnaire. *Behav Res Methods* 2008; 40: 563-74.
13. Hardie E, Tee YM. Excessive internet use: the role of personality, loneliness and social support networks in internet addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies and Society* 2007; 5: 34-47.
14. Scherer K. College life online: healthy and unhealthy internet use. *J Coll Stud Dev Journal* 1997; 38: 655-65.
15. Bayraktar F. İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2001.
16. Aslanbay M. A compulsive consumption: internet use addiction tendency. The case of Turkish high school students. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2006.
17. Şahin M. Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve saldırganlık. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi* 2014; 27: 43-52.
18. Esen E, Siyez DM. An investigation of psycho-social variables in predicting internet addiction among adolescents. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2011; 4(36): 127-38.
19. Balta OC, Horzum MB. The factors that affect internet addiction of students in a web based learning environment. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education* 2008; 41(1): 185-203.
20. Cao F, Su L. Internet addiction among Chinese adolescents: prevalence and psychological features. *Child Care Health Development* 2007; 33(3): 275-81.
21. Johansson A, Gotestam KG. Internet addiction: Characteristics of a questionnaire and prevalence in Norwegian youth (12-18 Years). *Scandinavian Journal Of Psychology* 2004; 45(3): 223-29.
22. Morahan-Martin J, Schumacher P. Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior* 2000; 16(1): 13-29.
23. Metin Ö, SAraçlı Ö, Atasoy N, Senormancı Ö, Kardeş VÇ, Açıköz H. ve ark. Lise öğrencilerinde internet bağımlılığının DEHB ve tütün/alkol kullanma ile ilişkisi. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*: 2015; 28: 204-12.
24. Bayraktar F, Gun Z. Incidence and correlates of internet usage among adolescents in North Cyprus. *Cyberpsychology & Behavior* 2007; 10(2): 191-97.
25. Jang KS, Hwang SY, Choi JY. Internet addiction and psychiatric symptoms among Korean adolescents. *Journal of School Health* 2008; 78(3): 165-71.
26. Lo CC. Sociodemographic factors, drug abuse, and other crimes: how they vary among male and female arrestees. *J Crim Justice* 2004; 32: 399-409.
27. Altıntoprak EA, Akgur SA, Kitapcioglu G, Yuncu Z, Coskunol H. Retrospective analysis of probationers: sociodemographic characteristics, individual and familial history of addiction and crime, and treatment outcomes. *Bağımlılık Dergisi* 2014; 15(1): 1-9.
28. Kayri M, Günüş S. Türkiye'deki ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyini etkileyen bazı faktörlerin karar ağaçları yöntemleri ile incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Educational Sciences: Theory & Practice* 2010; 10(4): 2465-500.

Geliş tarihi: 26.09.2014

Kabul tarihi: 11.09.2015

Çevrimiçi yayın tarihi: 22.06.2016

Çıkar çakışması:

Çıkar çakışması bildirilmemiştir.

İletişim adresi:

Dr. Yusuf Haydar Ertekin

e-posta: dr.ertekincomu.edu.tr / dr.ertekinmail.com